

Linnéuniversitetet

Kalmar Växjö

Läromedel som didaktiskt verktyg vid läsinlärning

*En kvalitativ studie av lärarens val av läromedel vid
läsinlärning*

Författare: Victoria Torstensson

Handledare: Inger Hellgren

Examinator: Linda Fälth

Termin: HT 2013

Ämne: Svenska

Nivå: Examensarbete 15 hp

Kurskod: GO 2963

Abstrakt

Syftet med uppsatsen är att studera vad lärare i årskurs 1 grundar sitt val av läromedel vid läsinlärning. Undersökningen utgår ifrån följande frågeställningar: Vilka hinder och möjligheter ser lärare med läromedel? Hur används läromedel för att möjliggöra läsutveckling?

För att få en bild av vad läsning är tar arbetet upp en historisk genomgång av hur olika läsmetoder har växt fram och använts och vad läsning är. Läromedlets har också varit betydelsefullt att belysa. Läromedlet ska främja eleven att bli en läsare och för det krävs det både avkodning och förståelse.

Studien bygger på fyra kvalitativa intervjuer med lärare som undervisar i svenska årskurs 1.

Resultatet visar att lärarna i studien använder läromedel som finns på den skola där de är verksamma eller material som de samlat på sig genom sina yrkesverksamma år. Lärarna är positiva till användandet av läromedel. Alla lärarna använder olika läromedel utifrån sina egna erfarenheter och anpassar dem till eleverna. Läromedlen som de använder är i första hand inriktade på avkodning och i andra hand på förståelse av texterna.

Nyckelord

Läromedel, läsinlärning, läsutveckling, läsförståelse, lärare, årskurs 1

Innehåll

1 Inledning	1
2 Bakgrund	3
2.1 Bokstavsmetoden och ljudmetoden	3
2.2 Analytisk och syntetisk läsinlärning	4
2.3 Läromedel	4
2.4 Läromedlets utveckling	5
2.5 Läromedelsgranskning	6
2.6 Kritik mot läromedel	7
3 Syfte och frågeställningar	8
4 Teoretiskt ramverk	9
4.1 Behaviorismen och kognitivismen	9
4.2 Läsmetoder	9
4.2.1 <i>Whole Language</i>	9
4.2.2 <i>Phonics</i>	10
4.3 ”The Great Debate”	10
4.4 Läsningens olika faktorer	10
4.5 Den goda lärläraren	12
5 Metod	13
5.1 Metodval	13
5.2 Urval	13
5.3 Genomförande	14
5.4 Bearbetning av material	14
5.5 Metodkritik	14
5.6 Etiska överväganden	15
6 Resultat	16
6.1 Lärarens val av metod	16
6.2 Lärarens val av läromedel	17
6.3 Läsförståelse	18
6.4 Motivation	19
6.5 Tid	19
7 Analys	21
7.1 Läsmetod	21
7.2 Val av och möjligheter med läromedel	22
7.3 Hinder med läromedel	23
8 Diskussion	24
8.1 Metoddiskussion	24
8.2 Resultatdiskussion	24
8.3 Fortsatt forskning	26
Referenser	28
Bilagor	1

Bilaga A Missivbrev	1
Bilaga B Intervjuguide	2

1 Inledning

Rapporter som Programme for International Student Assessment (PISA 2012) och Progress in International Reading Literacy Study (PIRLS 2011) visar att elevers läsförståelse minskar samtidigt som läsförståelsens betydelse ökar i samhället. Barn har inte längre så mycket böcker i sina hem och antalet böcker som barn lånar på biblioteken minskar. Antalet 10-18-åringar som läser minst en gång i veckan på sin fritid har minskat mellan 2002-2012, både bland pojkar (från 57% till 43%) och flickor (från 73% till 62%) (Fakta om bibliotek 2012). Barns minskade läsning och läsförmåga oroar och hösten 2013 var startskottet för 12 olika projekt i Sverige för att försöka vända trenden. Kommuner, bibliotek, SVT, författare och kända personer gör satsningar i olika former (Dagens Nyheter 2013-06-24).

Läsinlärningen påbörjas i årskurs 1. Läsning kan undervisas på många sätt och det finns olika metoder och läromedel. Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011 beskriver svenskämnets syfte, innehåll och kunskapskrav men det är upp till läraren att bestämma hur man ska nå dit (Skolverket, 2011).

Läsning är viktigt och lärare vill skapa goda läsare då läsförståelse är grunden för vidare kunskapsinhämtning. Men att vara en god läsare innebär inte att bara läsa en text snabbt. Läsning handlar om att förstå olika texters innebörd. Lärarens val av metod och läromedel har stor betydelse för elevers inlärning i kombination med lärarens pedagogiska skicklighet och förmåga att entusiasmera den blivande läsaren. Lärare väljer själva läromedel för läsinlärning för att utbilda goda läsare. De kan välja mellan att använda hela läromedelsserier eller blanda olika läromedel. Läromedlen styrs utifrån ämnets kursplan. Hösten 2011 trädde Lgr 11 i kraft. I Lgr 11 finns kursplanerna som styr undervisningen och de består av tre delar: syfte, centralt innehåll samt ämnets kunskapskrav. Lgr 11 är utgångspunkten för undervisningen och ska leda eleven mot målen och i det här fallet, god läsförståelse. Syftet i Lgr 11 redovisar de kunskaper som eleverna förväntas utveckla inom ämnen: ”Undervisningen ska stimulera elevernas intresse för att läsa och skriva” (Skolverket 2011, s. 222). Eleven ska få en undervisning med böcker som utvecklar och stimulerar eleven till läsning. Men där redovisas även vad skolans undervisning ska ge för möjligheter för att eleverna ska

utveckla dessa förmågor. ”Skönlitteratur, fakta och böcker för läsinlärning och läsförståelse är material som eleven ska ha tillgång till” (Skolverket 2011, s 222).

I ämnets centrala innehåll beskrivs sambandet mellan ämnets innehåll och de förmågor som innehållet ska kopplas till. Lässtrategier för att förstå och tolka texter samt för att anpassa läsningen efter textens form och innehåll (Skolverket 2011, s. 223). Här betonas att de texter eleverna ska använda sig av för läsinlärning, och vidare förståelse, ska vara av varierande och olika läsning kräver olika strategier. Det centrala innehåller ger utrymme för läraren att göra fördjupningar eller tillägg (Skolverket 2011). Skolan ska vara individanpassad och undervisningen ska föra eleverna mot kunskapskraven. Läraren får själv bestämma hur arbetet ska läggas upp för att kunskapen ska uppnås och vilka läromedel som används

För att kunna göra en bedömning av elevens kunskaper finns det *kunskapskrav* för de olika ämnena:

Eleven kan läsa bekanta och elevnära texter med flyt genom att använda lässtrategier på ett i huvudsak fungerande sätt. I årskurs 3 mäts kunskaperna i det nationella provet i svenska. För att eleven ska kunna visa ovanstående kunskaper behöver läraren ge eleven möjlighet till rätt arbetsmaterial (Skolverket 2011, s. 227).

2 Bakgrund

Läsningens historia går långt tillbaka i Sverige. Redan på 1600-talet fanns det ett allmänt läskunnande tack vare reformationen och Luther. Luther ansåg att individen själv skulle läsa sig till sin tro. 1686 års kyrkolag föreskrev att präster, biskopar och klockare skulle ansvara för läsundervisningen. Senare blev det hemmens uppgift att ansvara för läsundervisningen. Läskunnigheten stämades sedan av vid husförhören. Om man inte kunde svara på frågor ur katekesen kunde man dömas till olika straff. Läsningen hade också stor betydelse för att få konfirmeras, gifta sig, delta i nattvarden eller vittna i ting. Kunde man inte läsa fick man inte delta och hamnade på så vis utanför samhället (Längsjö & Nilsson 2005).

På 1840-talet ansågs ca 85 % av befolkningen kunna läsa. Skrivkunnighet fanns det inga krav på (Längsjö & Nilsson 2005).

Skolstadgan från 1842 införde allmän skolplikt men det fanns ingen närvaroplikt, det infördes först 1882. Läsinlärningen skulle fortfarande vara hemmets ansvar. Det var dock svårt för hemmet att reda ut det åtagandet och läskunnigheten sjönk (Längsjö & Nilsson 2005).

2.1 Bokstavsmetoden och ljudmetoden

När läsundervisningen blev skolans uppgift använde sig lärarna av *bokstavsmetoden* (eleven uttalar bokstavens namn för varje stavelse, sedan hela stavelsen och efter det att alla stavelserna är uttalade så eleven hela ordet). På 1860-talet infördes *ljudmetoden* (eleven fick lära sig bokstavens ljud, ljudtecken och ljudnamn). På 1860-talet förordade Per Adam Siljeström att eleverna skulle läsa i särskilda läseböcker och inte vara bundna till katekes, bibel och psalmbok. Hans metod var ordbildsmetoden där eleverna får hela ord som repeteras in utifrån olika teman och skapar igenkänning. När metoden kom fick den ett svalt mottagande och kom inte att användas förrän i början av 1900-talet (Längsjö & Nilsson 2005).

Under 1950- och 1960-talet använde lärarna ljudmetoden vid läsinlärning. Läseböckernas handledningsböcker var detaljerade och styrande (Längsjö & Nilsson 2005). Ljudmetoden bygger på att delarna i ett ord förs samman och bildar ett ord. Ord sätt sedan samman och utvecklas till meningar (Elbro 2004).

2.2 Analytisk och syntetisk läsinlärning

Dagens läsinlärning grundar sig både på den analytiska- och syntetiska läsinlärningen. Den analytiska metoden utgår ifrån att man lär sig avkoda hela ord. Den syntetiska metoden utgår ifrån ljudmetoden. Först lär man sig delarna och sedan sätts de samman till ord. Den syntetiska metoden utgår från att man lär sig tekniken och sedan kommer läsförståelsen. Det som skiljer 2000-talets metod från 1800-talets är att metoderna vävs samman och anpassas utifrån eleverna såsom läroplanen förespråkar. En metod anses inte helt tillräcklig för en lyckad läsinlärning utan kompletteras varandra. Läsningen vid tidig läsinlärning ska också vara meningsfull och elevnära (Liberg 2006).

2.3 Läromedel

Inom begreppet ”läromedel” ryms det många förklaringar. Enligt skolförordningen från 1971 är ett läromedel ”alla resurser som kan användas i en undervisningssituation”. Detta öppnar upp för att ett läromedel kan vara en bok men lika väl en symaskin eller en linjal. Senare kom begreppet ”basläromedel” och avsåg kursböcker, textböcker men även Bibeln.

Enligt National Encyklopedien (NE) är läromedel:

resurs för lärande och undervisning; traditionellt främst läroböcker, läseböcker, övningsböcker och ordböcker, men även t.ex. kulramar och anatomiska dockor. Numera inbegriper läromedel även digitala resurser för informationshämtning, kommunikation och produktion av multimodala texter samt spel.

(läromedel, NE 2013-11-28)

I dag innefattar läromedel även tv, radio, datorer med mera. Begreppet närmar sig en tolkning ”resurser för lärande. Begreppet ”pedagogiska texter för organiserad undervisning/formellt lärande” används också och är texter som är anpassade efter en kursplan”(www.skolverket.se hämtat 2013-12-02).

Svenska Läromedel anser att läromedel, såväl tryckta som digitala, är elever och lärares viktigaste redskap i undervisningen. Läromedlen ska följa kursplanerna och de lyfter fram lärarhandledningen som ett viktigt pedagogiskt verktyg för att möta elever på olika nivåer och få dem att utvecklas utifrån sina förutsättningar. Elever har olika behov och det främjas av användande av läromedel. Forskning ett minskat användande av

läromedel och de menar att detta har påverkat elevers läsförståelse (www.svenskalaromedel.se hämtat 2013-11-28).

2.4 Läromedlets utveckling

Läromedlet har en lång historia. 1780 gavs *Kronprinsens barnabok* ut och det var en ABC-bok som dessutom innehöll Luthers lilla katekes, multiplikationstabellen samt skrivövningar. Som ett komplement till boken fanns det också lästavlor. Lästavlorna var planscher med uppklistrad text och på så vis kunde flera undervisas samtidigt. Det var kombinationen Luthers lilla katekes och husförhöret som banade väg för att svenskarna lärde sig att läsa. Man var tvungen att kunna katekesen för att få ta nattvarden och kunde man inte delta i nattvarden hamnade man utanför samhället. Kyrkan hade också ett stort inflytande över skolan och undervisningen (Melin 1992).

På 1800-talet uppstod ett nationellt utbildningssystem och läroböcker infördes. Selander (1988) anser att läroboken har fyra utgångspunkter. För det första är läroboken en produkt för massutbildning och för det andra är den ett instrument för att ordna undervisningen i ämnen. För det tredje är läroboken en social konstruktion utifrån årskurser och för det fjärde organiserar den elevens tänkande i kategorier och strukturer. Grundidén till läroboken är att den ska återskapa och reproducera redan känd kunskap. Texten ska utformas utifrån pedagogiska krav och nivå. Detta utgör kriterierna för en pedagogisk text och har för avsikt att användas i en pedagogisk och undervisande situation. Under 1800-talet och in på 1900-talet diskuterar man inom skolans värld hur stor plats kristendomen får ta. Man menar att skolans huvudsakliga syfte är att förbereda folket för samhället, inte kyrkan (Melin 1992).

Den första läseboken utkom 1868 och hette *Läsebok för folkskolan*. Arbetet runt läseboken förgicks av studieresor till bland annat Norge, Danmark och Finland. Man ville stärka det nordiska och det skulle avspeglas i läseboken. Statens intresse av att ge ut en läsebok grundade sig också på att man ville bilda folket för att kunna utveckla Sverige. Det rådde brist på böcker och skolorna ansågs vara undermåliga (Petersson 1999). *Läsebok för folkskolan* mötte kritik och Allmänna Folkskolläraforeningen riktade sitt intresse för en ny läsebok och vände sig till bl.a. Selma Lagerlöf. 1906 gavs *Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige* ut. Boken var en kombination av geografi och skönlitteratur (Melin 1992).

I början av 1900-talet riktades kritik mot lärobokens form. Kritiken bestod i att läroböckerna inte gav eleverna tillfälle till egna funderingar, de ansågs vara för ingående och detaljerade och innehöll för mycket fakta. Runt 1950 tog pedagoger och skolboks förlag kontakt med varandra och bestämde att de ville framställa nya läromedel. Undersökningar gjordes och man kom fram till att läromedlen skulle ge en samlad bild och grupperas, som t.ex. boken "Människan, naturen och samhället". Det nya med den här läroboken var att den gav eleverna möjlighet och utrymme att söka egen kunskap och man kunde mäta kunskaperna med medföljande diagnostiska prov. Läromedlet var även nivågrupperat med fördjupningsmaterial. På 1960- och 70-talen produceras mycket läromedel som var uppbyggda på ett individbaserat sätt där eleverna kunde arbeta självständigt och läraren fick på så vis tid för svagare elever som behövde stöd. På 1980-talet fick läromedlen kritik för att åter vara för inriktade på fakta och långt ifrån elevens vardag (Melin 1992).

På 2000-talet kommer ett nytt läromedel och konkurrerar med läroboken, nämligen datorn och digitala läromedel (Trageton 2005). Sveriges läromedelsförfattares förbund, SLFF, anser att läromedelskunskap borde ingå i lärarutbildningen eftersom läromedel är ett viktigt verktyg för läraren. De anser att läromedelskunskap borde vara kopplat till den verksamhetsförlagda undervisningen (betänkandet SOU 2008:109 En hållbar lärarutbildning av Utredningen om en ny lärarutbildning).

Detta anser även KLYS, Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd, i sitt yttrande över SOU 2008:109 En hållbar lärarutbildning. KLYS anser att läromedelskunskap är nödvändigt och ska ingå i lärarutbildningen för alla studenter. Läromedelskunskap ska belysa läromedlens pedagogiska funktion. De anser att läroböcker är inkörsporten till ämnens didaktik. KLYS betonar också vikten av skolbibliotek och dess funktion som samlingspunkt för olika ämnen och ämnesövergripande arbeten. De betonar även bibliotekens roll för elevers läsförmåga och förhållningssätt till litteratur (www.klys.se hämtat 2013-12-03).

2.5 Läromedelsgranskning

1938 beslöt riksdagen att en statlig granskning av läromedel skulle införas. Olika kriterier skulle uppfyllas för att boken skulle vara en lärobok. Kriterierna förändrades över tiden men någon form av granskning bestod. 1991 avskaffas statens läromedelsgranskning. Granskningen överläts till Skolverket. Skolverket kan granska

läromedel i efterhand men inte i förväg. I nuläget finns ingen granskning utan utbudet och kvalitén styrs av producenter och konsumenter (www.skolverket.se hämtat 2013-12-02).

2.6 Kritik mot läromedel

Skolverket riktade en del kritik mot läromedlen i sin rapport *I enlighet med skolans värdegrund?* från 2006. Vissa områden såsom etnicitet, religiös mångfald och HBT-frågor var inte anpassade till gällande kursplaner. Rapporten påpekar också vikten av att uppdatera läromedlen på skolorna (*I enlighet med skolans värdegrund? 2006*).

Forskare menar att om läromedlen följer kursplanerna så är det lärarhandledningarna som kan utvecklas. Genom att förbereda läraren på vilka uppgifter som kan ställa till problem för eleverna förbereds läraren och kan anpassa sin undervisning. Bilder och illustrationer hjälper inte alltid elever som har viss förkunskap eller bilder som försöker åskådliggöra och förenkla problem kan leda till missuppfattningar, till exempel kan en bild på en axel som går igenom jorden ställa till problem för eleverna.

Forskare påtalar även att ett förenklat språk med mycket fakta gör att det lämnas för mycket tomrum som läraren måste fylla. Texterna gör det mer komplicerat för eleverna att se samband. En undersökning med sjundeklassare visade att en bearbetad text med utförligare orsakssamband och tilltal främjade elevernas läsförståelse. Flera läromedelsföretag lanserar sina läromedel och har hänvisningar till Lgr 11 (www.skolverket.se hämtat 2013-12-02).

3 Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att undersöka huruvida lärares val av läromedel vid läsinlärning i årskurs 1 möjliggör elevernas läsutveckling.

Utifrån mitt syfte ställs följande frågor:

- Vilka möjligheter och hinder ser lärare med läromedel vid läsinlärning?
- Hur används läromedel vid läsinlärning?
- Vilken betydelse har lärares beprövade erfarenhet vid val av läromedel?

4 Teoretiskt ramverk

4.1 Behaviorismen och kognitivismen

Enligt Åkerblom (1988) finns det två föreställningar om hur barn lär sig att läsa. Uppfattningarna bygger på två teorier behaviorism och kognitivism. Kortfattat innebär behaviorismen att vi är passiva mottagare av intryck. Läsundervisning som grundar sig på behaviorismen innebär att man först lär sig delarna och sedan övergår till helheten, d.v.s. först bokstäver, ljud, stavelser, ord och meningar. Lästeknik går före läsförståelse. Åkerblom menar att de blivande läsarna inte är passiva i inlärningsprocessen fastän den styrs av lärare. När lästekniken är utvecklad kommer läsförståelsen automatiskt.

Den kognitiva teorin bygger på kritik av behaviorismen och menar att vi aktivt tar emot intryck. Läsinläringen ska utgå ifrån barnets språk och erfarenheter. Läsundervisningen som grundar sig på kognitivism utgår från helheten och sedan delarna; meningar, ord, stavelser, ljud och sedan kopplas detta åter igen till helheten. De blivande läsarna är inte aktiva i inlärningsprocessen och läraren stödjer eleven men eleven själv är den skapande och självgående (Åkerblom 1988).

Bokstavskunskap, medvetenhet om språkljuden, ett gott ordförråd och läslust är enligt Taube de faktorer som har störst betydelse för en lyckosam läsinläring. För att god läsutveckling ska utvecklas menar Taube är beroende av elevens förmåga att känna igen ord, förstå ordens betydelse och förmåga att sätta in dem i ett sammanhang är avgörande för att läsning ska utvecklas till god läsförståelse (Taube 2007).

4.2 Läsmetoder

4.2.1 Whole Language

Whole Language-metoden bygger på att den kommande läsaren ska förstå att text och skrift ska förmedla ett budskap. Eleven får själva välja metod för läsinläring. Eleverna ska själva ta till sig läsningen och förstå avkodningen. Man lär inte eleven sambandet mellan ljud och bokstav. Texterna ska vara vardagsnära för eleven. Läsningen lärs på egen, hand både enskilt och i grupp, och bygger på bilder, förförståelse och ledtrådar (Fridolfsson 2008). Frost (2002) menar att Whole Language-metoden bygger på en aktiv elev där kommunikation är mycket viktigt. Taube (2007) menar att läsning inte kommer naturligt utan kräver aktiv undervisning. Målet med Whole Language-metoden är att eleven väljer sin egen metod för att lära sig läsa.

4.2.2 Phonics

Phonics kallas även för ljudmetoden. Eleven lär sig kopplingen mellan bokstav och bokstavsljud. Metoden går utgå ifrån att eleven lär sig avkodning som sedan ska leda till automatiserad läsning. När eleven får flyt i läsningen ska även läsförståelsen komma. Metoden har tydliga steg för att fungera. Texterna måste vara anpassad för eleven och säker på avkodningen för att förstå texten. De som är positivt inställda till metoden menar att eleven får en bred språklig grund för vidare läsutveckling och läsförståelse (Frost 2002).

4.3 ”The Great Debate”

På 1970-talet pågick en läsdebatt i USA, ”The Great Debate”. Då debatterades det om vilken metod som var mest lämpad för skolans första läsinlärning, Whole Language eller Phonics, d.v.s. ska läsundervisningen inledas med språket som ett sätt att kommunicera eller ska man börja med avkodning och ljudning. Diskussionen spred sig även till Sverige. Under 1980-talet var de flesta ense om att elever lär sig att läsa oavsett metod och diskussionen övergick till att handla om hur man lär elever med läs- och skrivsvårigheter att läsa. Under 2000-talet ledde professorn Mats Myrberg Konsensusprojektet vars syfte var att belysa det som svenska forskare inom läs- och skrivinlärning samt läs- och skrivsvårigheter var ense om. Forskarna betonade att oavsett metod behöver eleverna kompetenta lärare och strukturerad undervisning. Läraren bör känna till och använda sig av olika metoder för att anpassa den till den enskilde elevens behov. Lärare bör inte invänta elevens läsmognad utan istället ge extra stöd och strategier (Hedström, 2009).

4.4 Läsningens olika faktorer

Läsning handlar inte bara om att läsa. Det handlar om att förstå vad det är man läser, att bli tänkande läsare anser Chambers (2011). Det är olika faktorer som spelar in vid läsning och läsinlärning: *var* läser vi, *hur* läser vi, vilket *humör* vi är på samt *inställning*.

Caroline Liberg, professor i utbildningsvetenskap med inriktning mot läs och lärprocesser, anser att läsning inte sker ur vacuum utan kräver ett sammanhang. Barn behöver olika metoder. Läsning bygger på att man skriver, lyssnar och talar. Eleven måste klara av att ta till sig andras tankar. Läsningens mål är att få till sig nya

upplevelser och nya kunskaper. Att ljuda och avkoda är vägen dit. Liberg diskuterar också att man bör börja med läsinläringen tidigt, innan skolstart (Liberg 2006).

En förenkling av läsningens komplexitet har Gough och Tunmer (1986) gjort och delat in läsningen i avkodning och förståelse, *The simple view of reading*, $L = A \times F$. Läsaren måste kunna Avkoda och Förstå texten för att vara en läsare, dvs förstå vad den läser. Avkodning eller förståelse ger ingen god läsare. Kan läsaren inte avkoda texten och/eller förstå orden och dess sammanhang sker ingen läsning.

Frost (2002) gör en indelning av läsutvecklingens tidiga stadium. *Den förberedande läsaren* känner igen ord utifrån visuella kännetecken, t.ex. logotyper och namn. Nybörjarläsaren har en viss kännedom om förhållandet mellan bokstavens namn och ljud. Barnet ljudar och känner igen delar av ord. *Övergångsläsaren* går från att sätta ihop bokstäver till att uppfatta ord. Barnet ljudar inte utan känner igen ordet och behöver inte stava sig igenom det.

Läsningen utvecklas i tre steg enligt Åkerblom (1988). Det första steget utmärks av att barnet uppfattar ord och de identifieras som bilder. Omgivningen spelar roll för igenkännandet av ordbilderna t.ex. varunamn och företag. Barnen läser inte orden utan kopplar ihop dem med ett sammanhang. På det andra steget förstår och avkodar barnet bokstäverna i orden, bokstäverna har blivit ljud. Bokstavskoden är knäckt och de kan uttala och förstå obekanta bokstavskombinationer. Det tredje steget karakteriseras av att barnet läser texter med flyt, läsningen har blivit automatiserad. Barnet lägger energin på att förstå innehållet i texten istället för att kombinera ihop bokstävernas ljud till ord. Både läshastigheten och läsförståelsen ökar. I detta stadium kan ibland barnet byta ut ord mot andra liknande. Detta beror på att barnet bearbetar texten och försöker förstå den. När barnet har blivit en än mer skicklig läsare upphör ordbyttandet. Åkerblom (1988) betonar att läsutveckling är något individuellt och eleverna använder sig av olika strategier på och inom de olika stegen.

Taube (2007) menar att för att få en god läsutveckling krävs det att eleven klara av läsningens fyra delar:

- Bokstavskunskap
- Fonologisk medvetenhet
- Ordförråd

- Läslust

Fridolfsson (2008) och Liberg (2006) anser att det finns ett samband mellan skrivning och läsning. Fridolfsson (2008) menar att läsning handlar om att förvandla bokstäver till språkljud och då är det viktigt att läsning och skrivning samverkar vid inläring. För att vara en läsare måste eleven avkoda och förstå det lästa ordet. Elever som inte förstår det de läser använder fel strategier (Taube 2007).

När avkodningen fungerar i läromedlen övergår läsaren till att läsa skönlitteratur och faktatexter. Istället för att läsa för att lära sig läsa läser man för att lära sig (Taube 2007).

4.5 Den goda läsläraren

Oavsett vilket läromedel man använder så kräver den undervisning. God undervisning karaktäriseras enligt Settergren (2003) av tid, planering, arbetsform, elevinflytande, stödinsatser, ledarskap och "lärandets glädje".

1990/91 deltog Sverige i en världsomfattande läsundersökning, Reading Literacy. Sverige kom på tredje plats i undersökningen. Lärarna deltog också i läsundersökningen och utifrån den gjordes följande definition av *en god läslärare*:

- En kvinna med flera års erfarenhet
- Läser mycket själv, både i yrket och skönlitteratur
- Följer sin klass från start till mål
- Följer sina elevers framsteg genom både informella och formella utvärderingar
- Mycket tid ägnas åt tyst läsning från ett välfyllt bibliotek
- Läsningen följs regelbundet upp av samtal kring de lästa texterna
- Uppmuntrar eleverna att använda sina egna erfarenheter i ett samspel med texterna
- Uppmuntrar till läsning på fritid
- Tränar bokstäver och sammanljudning

Bra lärare enligt Frost (2002) är lärare som är trygga i sin lärarroll, reflekterar över sin undervisning, formulerar individuella mål för eleverna och är inte låsta av att endast använda en läsmetod eller lässystem utan är flexibla. Lärarna försöker att medvetet väcka elevernas läslust och avsätter mycket tid för läsning.

5 Metod

I metoddelen redogörs val av metod, urval, genomförande, bearbetning av material samt avslutande metodkritik.

5.1 Metodval

För att få svar på frågorna har intervjuer använts som metod för att få en uppfattning om vad några lärare grundar sina val av läromedel för läsinlärning.

Min ansats är hermeneutisk. Det betyder att resultaten tolkas för att försöka förstå lärarnas enskilda val av läromedel. Hermeneutik belyser att forskarens roll är öppen, subjektiv och engagerad och att tolkningar görs utifrån sin egna förståelse. Hermeneutikern arbetar utifrån att se helheten. (Patel & Davidsson 2003)

Kvalitativa intervjuer kan antingen utgå ifrån en förutbestämd ordning eller att intervjuaren ställer frågorna i den ordning som passar vid den enskilda intervjun. Den kvalitativa intervjuens syfte är att se utmärkande drag och egenskaper i de svar som de intervjuade ger. Det finns inga givna svar eller svarsalternativ.

5.2 Urval

För att få svar på syftet kontaktades fem lärare vid fem olika F-6 skolor som undervisar i årskurs 1. Jag kände en av lärarna som kontaktades men de andra var slumpvis utvalda. Fyra av fem lärare svarade och det var två som hade möjlighet att ställa upp. Anledningen till att de inte kunde ställa upp var tidsbrist.

Vid kontakt med lärare A föreslog hennes kollegor, lärare B och C, att de också kunde delta i studien. Således är lärare A, B och C verksamma på samma skola och är klasslärare i varsin etta. När lärare A, B och C skulle intervjuas var lärare A sjuk. Lärare D innehar en resurstjänst och arbetar med läsinlärning i årskurs 1-3. Under skrivandet kom insikten att urvalet var för litet. Då kontaktades ytterligare en lärare som ställde upp, lärare E.

Således är undersökningen grundad på fyra lärare som arbetar med läsinlärning i årskurs 1.

Lärare B har varit verksam i åtta år, fyra år på 4-6 och de senaste fyra åren 1-3. Lärare C har varit verksam i 17 år, främst år 4-6. Lärare D har varit verksam lärare sedan 1972, dvs

i över 40 år. De flesta åren har lärare D varit klasslärare år 1-3, de senaste åren har lärare D arbetat som resurslärare år 1-3. Lärare E har varit verksam lärare i 12 år, nio år 1-3 och tre år 4-9.

5.3 Genomförande

Lärarna kontaktades via telefon och mejl. De fick information om studiens syfte, ljudinspelning och missivbrev (bilaga A). Intervjuerna genomfördes i lärarnas klassrum. Lärare B och C intervjuades tillsammans med hjälp av ljudinspelare. Lärare D och E intervjuades enskilt. Lärarna fick inte frågorna (bilaga B) innan intervjun men de fick se frågorna vid genomförandet. Anledningen till att de inte fick frågorna var att svaren skulle vara spontana, men givetvis fick lärarna tänka efter innan de svarade.

5.4 Bearbetning av material

Efter genomförda intervjuer transkriberades dem. Ett arbete som tog 4-6 timmar per intervju. Vid transkribering finns det en risk att den som skriver påverkar svaren, mer eller mindre omedvetet. Talspråk och skriftspråk skiljer sig åt och den som skriver ner kan förändra texten, bilda meningar och hoppa över pauser och detta kan förändra uppfattningen. (Patel & Davidsson 2003)

För att arbeta vidare med intervjumaterialet har de lästs och lyssnats på vid ett flertal tillfällen för att kunna urskilja teman och analysera svar. Utifrån materialet skönjas två teman: lärarens val av metod och lärares val av läromedel

5.5 Metodkritik

Kritiken mot kvalitativa metoder är att den tolkas subjektivt (Patel & Davidsson 2003). Giltigheten av intervjuerna kan ha påverkats av att de intervjuade kände till syftet med uppsatsen. De intervjuade kan ha påverkats av intervjuaren och resultaten har bara tolkats av en person. Detta kan påverka arbetets trovärdighet.

Undersökningen har både hög reliabilitet eftersom alla i undersökningen fått samma frågor men också låg reliabilitet eftersom antalet personer i undersökningen är få. Uppfattningen är att de intervjuade var uppriktiga när de besvarade frågorna. De gav sin syn på sitt användandet av läromedel och därför är valet av metod utifrån arbetet lämpligt (Patel & Davidsson 2003).

5.6 Etiska överväganden

En forskare ska följa lagar och förordningar för att skydda de personer som ingår i forskningen (Patel & Davidsson 2003). Det finns fyra krav som är centrala för en undersökning: *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* samt *nyttjandekravet*. Informationskravet innebär att lärarna fick känedom om studiens syfte. Samtyckeskravet innebär att det var frivilligt att ställa upp i studien samt att de fick avbryta sin medverkan under arbetets gång. Konfidentialitetskravet innebär att deras identitet och svar kommer att behandlas konfidentiellt. Nyttjandekravet betyder att den insamlade informationen inte kommer att nyttjas i något annat sammanhang än det studien avser (Vetenskapsrådet 2002).

6 Resultat

Resultatdelen är indelad i följande kategorier; lärares val av metod, lärarens val av läromedel, läsförståelse, motivation och tid.

6.1 Lärarens val av metod

Lärare B, C och E har en färdig metod vid terminsstarten. Lärare B:

Vi har en viss arbetsgång som vi kör. Vi har vårt schema där vi spårar bokstäverna, vi jobbar mycket med att spåra och mycket med ljud, hur de låter. Och sedan att de skriver och får träna också på ljuden, var ljuden finns. Så här har vi lagt upp det bokstav, för bokstav. För att det ska bli rutin.

Varje vecka går klassen igenom en ny bokstav. Arbetet är strukturerat i ett arbetsschema och arbetssättet upprepas vid varje ny bokstavsgenomgång. Utifrån eleverna anpassas sedan metoden, uppgifter kunde läggas till eller dras ifrån. *Jag funderade över vad man använder för metoder och det är väldigt olika. Framför allt med behovsbarnen, vilket sätt som är det bästa för att möta dem.* Lärare D läser först av eleverna och testar dem och utifrån det funderar hon över olika metoder och gör sedan sitt val av metod för läsinläring: *Barnen tar väldigt olika lång tid på sig så det gäller att försöka få dem med sig och möta dem där de är, det är ingen homogen grupp vad det gäller inläringen.* Lärare D berättar att hon arbetat länge och varit med om olika metoder som har varit populära under olika tider. Lärare D vill använda olika delar från olika metoder och sätta in dem som passar. På skolan där lärare D är verksam arbetar ettorna med ett för dem nytt arbetssätt vid läsinläring, ”att skriva sig till läsning”. Lärare E planerar upp sitt arbete vid terminsstarten och har en färdig struktur för hur läsinläringen ska gå till: *Jag utgår ifrån en struktur med bokstavsgenomgång varje vecka samt ett arbetsschema.* Undervisningen utgår ifrån det material som finns att tillgå och kompletterar sedan utifrån eleverna. Varje vecka går klassen igenom en ny bokstav. Arbetet är strukturerat i ett arbetsschema och arbetssättet upprepas vid varje ny bokstavsgenomgång. Om eleverna hinner med mer än veckans bokstav och behärskar den får de arbeta vidare på sitt arbetsschema.

6.2 Lärarens val av läromedel

Lärare B och C utgår från olika läromedel som de arbetat ihop till en arbetsgång med arbetsschema. Läromedlen består av läsebok, arbetsböcker, stencilerna, arbetskort och lådbok. Läromedlen kommer från olika förlag och ingår inte i samma serie. Stencilerna som används är dels kopieringsmaterial, stencilerna som ”gått i arv” och egna stencilerna. Arbetsmaterialet är enkelt i början och sedan anpassas svårighetsgraden utifrån eleven. Läraren ser över om materialet är på rätt nivå för att se om det ska göras enklare eller svårare.

För att levandegöra bokstavs- och läsinläringen sjunger eleverna, formar bokstäver med kropparna och ser ibland på tv-program som ”Bokstavslandet” och ”Fem myror är fler än fyra elefanter” och alliteration med egna bokstavsramsor utifrån en bokstav med lärare B och C. Lärare C: *Vi har Majas alfabet. Vi kör olika sånger, vi sjunger om frukter, grönsaker, blommor och träd.*

Läsläxor har eleverna varje vecka i en läsebok, hur mycket man läser hemma är olika från elev till elev. Lärare B och C skulle vilja byta ut sin läsebok, som de anser är gammal men bra, till någon nyare. De vill att den nya läseboken ska vara enkel, grundläggande och upprepa det som eleverna behöver träna. Lärare C: *Vi plockar godbitarna. Läsa en stund, arbetsschema, så de kan kryssa för, jobba 2 sidor i någonting, ta ett kort, lite utmaningar.* Lärare C tycker inte om att vara bunden till ett läromedel och vara tvungen att göra allt utan plockar ihop det som behövs och testat olika läromedel.

Lärare D plockar ihop olika läromedel utifrån elevernas behov. När lärare D tidigare använde en läromedelsserie var läseboken och arbetsboken utgångspunkten för metoden, sedan lades fristående läromedel till. Läromedlet hade olika nivåer och anpassades till eleverna. Till varje bokstav får eleverna lära sig handalfabetet. Lärare D menar att god läsutveckling är metodiskt upplagd och att man bör få använda olika sinnen:

Man måste ju få använda sina andra sinnen. Så det jag gör nu är att träna hörselminnet, vi kör med talböcker, ta emot instruktioner... Man får känna sig fram, vad är det just detta barnet behöver för att nå sin läsning. Jag tycker att det har varit bra att använda sig av handalfabetet. Att förankra varje ljud med handen.

När lärare D arbetar med barn som har svårt att lära sig läsa använder hon läromedel där man jobbar med att befästa avkodningen för att få en god teknik. Lärare D anser att lärarhandledningar är väldigt bra och innehåller många tips och tankar. När lärare D väljer läromedel tycker hon det är viktigt att den ser tilltalande ut, fina illustrationer och att den väcker hennes egen nyfikenhet.

Lärare E använder de läromedel som finns på skolan. Lärare E planerar och lägger upp arbetet med läromedel från olika förlag. Lärare E tycker att materialet är bra och saknar inget. Om det fanns möjlighet att köpa in ett nytt läromedel skulle lärare E gärna göra det men menar samtidigt att det kräver mycket tid. Lärare E använder en läsebok i helklass och eleverna arbetar utifrån ett arbetsschema. På arbetsschema finns det en arbetsbok som är knuten till läseboken, en bok där de arbetar med läsförståelse och som är nivågrupperad, läsning i en skönlitterär bok samt en bok där eleverna tränar sig på att forma och skriva bokstäver.

6.3 Läsförståelse

Läsförståelse arbetar lärare B och C med genom boksamtal och diskussioner utifrån ett arbetsmaterial. I det materialet ligger fokus på att fantisera, förstå och diskutera och eleverna kan arbeta med detta oavsett var de befinner sig i sin läs- och skrivutveckling. Eleverna läser inte själva texterna utan fokus ligger på att eleverna tränar på att analysera och förstå budskap i texter, enskilt eller i grupp. Lärare B:

Jag tänker på det här med läsförståelse. Nu jobbar vi mycket med läsförståelse men inte att barnen läser så mycket själva. Vi kör mycket boksamtal och att man diskuterar texter som vi läser för dem...Läsförståelse gör vi mycket fast muntligt. Just boksamtal med frågor som egentligen inte finns, jag har inte läst det för dem rakt ut, men de får fundera. Fakta vi vet runtomkring kan leda fram till ett svar.

Eleverna arbetar även med arbetsböcker som tränar elevernas läsförståelse. De uppgifterna är konkreta och bygger på att eleven förstår det som är skrivet. Eleven behöver inte dra egna slutsatser utan svaret ges i texten. Boksamtalen handlar mer om att kunna läsa mellan raderna.

Lärare D använder sig av läseboken för att utveckla läsförståelse och olika skönlitterära böcker.

Lärare E använder sig av läseboken och barnen läser skönlitterära böcker för att träna läsförståelse. Eleverna använder sig av böcker med varierande mängd text. Varje dag läser de högt och samtalar om texten. Läsförståelsen tränas ytterligare av att eleverna arbetar med en bok samt tillhörande frågekort. Lärare E betonar också att det är viktigt att läsa högt och diskutera texter för att stimulera läsutveckling och läsförståelse.

6.4 Motivation

Lärare B och C upplever eleverna som väldigt motiverade i ettan och tycker att det är roligt. De försöker hålla spänningen vid liv genom utmaningar med lite svårare övningar, eleverna motiverar sig själva genom att när de kan läsa får de gå till skolbiblioteket och låna egna lådböcker. Några elever kan känna att det går trögt och då anpassar lärarna uppgifterna för att motivera eleven att kämpa på.

Lärare D anser att eleverna i regel vill lära sig: *I regel så vill ju barn. Jag har barn från trean som haft en besvärlig resa men som gärna kommer hit och kämpar på. Man får försöka visa dem framstegen...De får inte tappa sugen för då är det kört.* Lärare D tycker det är viktigt att visa eleverna de framsteg som de gör och att ha ett varierat arbetssätt.

Lärare E tycker att eleverna vill lära sig att läsa och att de är motiverade: *Vi pratar mycket om varför vi lär oss och vad vi ska använda kunskapen till. Jag tycker att eleverna är motiverade och vill lära sig det mesta.* De samtalar kring varför man går i skolan, vad de vill lära sig och varför de vill lära sig läsa. Läsläxan anser lärare E motiverar barnen till läsning genom att de får välja att läsa böcker som de tycker om.

6.5 Tid

Lärare B och C upplever att de har tillräckligt med tid till läsinlärningen. Lärare B bedömer att de har gott om tid och att de verkligen fokuserar på läsinlärningen i ettan. Lärare B anser att det är viktigt att man inte stressar utan att man låter läsinlärningen ta den tid det tar. Lärare D anser också att det är tillräckligt med tid för läsinlärning i årskurs 1. Barnen tar olika lång tid på sig eftersom barn inte är en homogen grupp. Lärare D har tidigare under flera år arbetat åldersblandat och upplevt detta som mycket positivt eftersom barn tar olika lång tid på sig för att mogna.

Lärare E tycker att tiden är tillräcklig men önskar att det fanns mer tid till individuell läsning samt gruppsamtal vid läsning: *Det vore drömmen, att ha tid till mer individuell*

läs- och skrivträning. Läsning tar tid och en del elever behöver läsa högt flera gånger i veckan. En del barn tar längre tid på sig vid läsninlärning och då har vi speciallärare som hjälper till med lästräningen för att de ska få mer lästid. Lärare E låter eleverna läsa minst en stund varje dag samt daglig högläsning för läsförståelse

7 Analys

För att komma fram till vilka möjligheter och hinder lärare ser med läromedel vid läsinläring och hur läromedel använd har jag delat in analysen i tre rubriker: läsmetod, val och möjligheter med läromedel samt hinder med läromedel

7.1 Läsmetod

I det centrala innehållet i Lgr 11 (Skolverket 2011) i ämnet svenska står det att eleven ska få till sig, och använda sig, av texter och olika lässtrategier. Lärarna i undersökningen använde böcker av olika genre och svårighetsgrad utifrån elevernas läsmognad. Syftet med undervisningen är att eleverna ska få en stimulerande läsundervisning och det får man genom ett varierat arbetssätt och arbetsmaterial. Detta kräver att läraren har god kännedom om olika böcker och läromedel. De lärarna som jag intervjuade hade lång arbetslivserfarenhet och använde sig av olika läromedel som de själva arbetat med eller fått tips om. De stimulerade elevernas läsutveckling både via läsning och boksamtal.

Hedström (2008) tar upp att lärare inte behöver invänta elevers läsmognad utan istället anpassa strategierna. En strategi är att använda rätt läromedel utifrån elevens förmåga. Lärare B, C och E hade en färdig metod och strategi men var öppna för förändring utifrån den enskilde eleven. Man lät läsinläringen ta längre tid men man avvaktade inte. Lärare C var mer avvaktande inledningsvis och utformade sedan strategier. Lidberg (2006) menar också att barn behöver olika metoder. Läsning är inget enskilt utan lärs genom att skriva, lyssna och prata. Enligt NE är läromedlet en resurs för inläring. I kombination med en bra lärare ökar chanserna för god läsinläring och läsutveckling. De lärare som jag har intervjuat betonar att det är viktigt att man möter eleverna där de är och använder elevnära texter, något som Lgr 11 (Skolverket 2011) förespråkar.

Enligt Whole Language metoden får eleven själv välja sin metod för läsinläring. Ingen av lärarna använde sig fullt ut av denna metod utan hade en koppling till ett, eller flera, läromedel som de jobbade med. Däremot individanpassades inläring om eleven hade svårt för att läsa sig att läsa. Elever som kunde avkoda texter fick arbeta vidare med texter för att få upp läshastighet och förståelse.

Kommunikation vid läsinläring ansåg lärare B, C, D och E var viktigt. Eleverna hade möjlighet att påverka sitt arbetsmaterial och den språkliga medvetenheten utvecklades

med sång, tv-program och rim och ramsor. Whole Language betonar kommunikationen i inläringen och att det påverkar inläringen positivt och det ansåg lärarna berikade lektionerna.

Lärare D arbetade främst med elever som hade svårigheter vid läsinläringen. Lärare D fokuserade främst på ljudning och avkodning för att sedan gå vidare och utveckla deras förståelse. Lärare D använde sig således av phonics metoden.

Läromedlen som lärarna använde sig av var i första hand kopplade till avkodning och i andra hand till förståelsen. Utifrån det kan man påstå att de var mer inriktade på phonics metoden där läsförståelsen kommer i andra hand. Lärare B och C arbetade dock tidigt med läsförståelse genom att läsa högt för eleverna och träna dem på lässtrategier för att bearbeta och förstå olika texter.

Läsning är avkodning och förståelse. För läsförståelse och läsutveckling krävs det att avkodning och förståelse samverkar. Chambers (2011) anser också att läsning inte bara handlar om att läsa utan även förstå vad vi läser och att bli en tänkande, reflekterande läsare. Chambers (2011) menar också att det är viktigt med motivation. Lärarna ansåg att eleverna var motiverade och vill lära sig läsa.

Taube (2007), Fridolfsson (2008) och Liberg (2006) ser alla samband mellan läsning och skrivning. Lärarna i undersökningen arbetade främst med läsning men kombinerade det med skrivning bland annat genom sina arbetsscheman.

Lärarens betydelse för läsutveckling har enligt ”Reading Literacy” betydelse. Lärarna i min studie stämmer in på flertalet av de punkter undersökningen visar att en god lärlärare bör ha. Samtliga har flera års erfarenhet, de följer sina elever, de använder sig av bibliotek, boksamtal, har eleverna som utgångspunkt och de har grundliga genomgångar av bokstäverna. Deras arbetssätt är flexibelt genom att de utgår ifrån eleverna och de ägnar mycket tid åt läsinläring.

7.2 Val av och möjligheter med läromedel

Lärarna var positivt inställda till läromedel men de använde sig inte av en hel läromedelsserie. Lärare B, C och E plockade ihop allt sitt material och ansåg inte att det fanns en hel läromedelsserie som var tillräckligt bra. Lärare D hade tidigare använt sig av en läromedelsserie men hade även använt annat material för att komplettera undervisningen. Genom att använda läromedel kan man mäta det mot de kunskapskrav

som finns i Lgr 11. Idag finns det ingen granskning av läromedel och läraren kan egentligen använda sig av vilka texter och böcker som helst för att nå kunskapskraven. Läseböcker som läromedel är kanske inte så kontroversiellt som ett läromedel i t.ex. religionskunskap eller samhällskunskap.

Lärarna i studien använde sig av väl beprövat material men de var inte främmande för att plocka in nytt. Eleverna, lärarnas egen lust och nyfikenhet styrde valet. Ekonomin begränsade inköpet av en ny läsebok.

Lärare B, C och E ser stora möjligheter genom att använda sig av olika läromedel och ser möjligheter med att vara flexibel. Lärare D utgår alltid från den enskilda eleven och använder sig av läromedel utifrån elevens behov.

SLFF och KLYS anser att lärare borde utbildas i läromedelskunskap. Detta är säkert viktigt för nyutbildade lärare. Det borde ge en bra insikt och ett kritiskt förhållningssätt till det val man gör av läromedel för den egna undervisningen. Lärare D använde sig aktivt av läromedlens lärarhandledning och dess anvisningar.

7.3 Hinder med läromedel

Ingen av lärarna i studien ser något hinder med läromedel i undervisningen. De vill inte använda sig av ett färdig läromedelsserie. De vill ha sin flexibilitet och kunna plocka olika material och individanpassa undervisningen och materialet. Lärarna hade gärna prövat andra läromedel om ekonomin hade tillåtit det.

8 Diskussion

I detta kapitel inleds med en diskussion kring mitt val av metod samt en diskussion kring arbetets resultat. Kapitlet avslutas med tankar kring fortsatt forskning inom ämnet.

8.1 Metoddiskussion

Vid kvalitativa intervjuer finns det en risk att undersökningens underlag blir för litet. Studien bygger på fyra lärares arbete och är inte generaliserbar. När jag påbörjade arbetet hade jag planerat att göra tre intervjuer med lärare på tre olika skolor. Tyvärr var det svårt att få tag på lärare som kunde ställa upp. Jag fick kontakt med en lärare vars kollegor också gärna ställde upp. Intervjun genomfördes i grupp (två lärare) och eftersom de arbetade på samma skola och planerade undervisningen tillsammans blev resultatet ganska samstämmigt. Lärare B och C var samstämmiga i sina svar och arbetar på samma skola. Enskilda intervjuer kunde också gjort att det varit mer differens i svaren och då hade kanske resultaten blivit annorlunda.

Lärare D jobbade inte längre som klasslärare och därmed planerade läraren inte läsinläring för en hel klass. Detta gjorde mitt urval litet och under skrivandets gång genomfördes därför ytterligare en intervju. Att intervjun genomfördes under arbetets gång kan omedvetet ha påverkat mig vid intervjutillfället.

För att få ett bredare urval kunde jag ha tagit reda på lärarnas arbetsmetod innan jag genomförde intervjuerna och på så sätt valt ut lärare med mer skiftande arbetssätt och eventuellt annat sätt att se på läromedel. De fyra lärarna arbetade på tre olika skolor. Mitt resultat hade troligen sett annorlunda ut om jag hade haft fler lärare från olika skolor och om jag hade intervjuat lärare som aktivt arbetade med IKT-verktyg i skolan. Eftersom elevernas kunskaper inte mäts förrän i år 3 vet vi inte metoder och läromedel var tillräckligt bra. Lärare E intervjuades när de andra intervjuerna var under bearbetning och skrivprocessen var igång. Jag kan omedvetet ha styrt mina frågor utifrån de andras svar och mitt pågående arbete.

8.2 Resultatdiskussion

Lgr 11 (Skolverket, 2011) ger inga konkreta anvisningar till hur ett läromedel ska vara utformat utan sätter ramarna för dess innehåll. Kunskapskravet för svenska gällande läsförståelse i årskurs 3 är att eleverna ska kunna läsa elevnära texter med flyt och

använda sig av lässtrategier för att förstå textens innehåll. (Skolverket, 2011) Lärarna i undersökningen plockade ihop sitt egna material för att utforma läsundervisningen. Läsmetoden och läromedlet anpassades efter eleverna istället för att anpassa eleverna efter läromedlet och en redan uttänkt metod.

När elevernas avkodning är klar handlar läsundervisningen om att förstå det man läser. Den teori som lärarna främst använde sig av var behaviorismen. God lästeknik utvecklas och sedan övergår läsandet till förståelse. Lärarna i undersökningen gick metodiskt igenom en bokstav i veckan, delarna blir en helhet och sedan kommer läsförståelsen. Läsförståelse och läslust utvecklas sedan genom läsning av skönlitteratur.

Förr användes de läromedel som prästen eller läraren hade tillgång till, t.ex. katekes, bibel eller psalmbok (Melin 1992). Idag är tillgången på läromedel betydligt större och lärarna väljer själva sina läromedel. Det som då styr är vilka läromedel som finns att tillgå på skolan, lärarnas erfarenhet och skolans ekonomi. De lärare som använder sig av en läromedelsserie kan eventuellt ha svårare att anpassa sig efter eleverna då möjligheten till annat material minskar. Eftersom det i nuläget inte finns någon granskning av läromedel blir den enskilda lärarens förmåga att välja läromedel viktig. Läromedel är ett brett begrepp och innefattar såväl böcker som datorer. Datorer var dock något som inte användes i någon större utsträckning.

Undersökningen visar att det både är gammalt och nytt material som används i undervisningen. Således har en del material granskats medan andra inte gjort det. Lärarens kunskap och skicklighet att avgöra om ett läromedel är bra utformat i linje med Lgr 11 är viktigt för undervisningens kvalitet. Lärarens förmåga att använda ett material spelar också in. En bra lärare kan säkert lyfta ett mindre bra material och en mindre bra lärare kan kanske missa att förmedla vissa saker trots ett bra läromedel.

Att elever lär sig att läsa oavsett läromedel och metod bevisas genom att flera barn redan kan läsa när de börjar år 1. Det jag som lärare vill förmedla och öka är deras läsförståelse. Läsförståelse anser jag är det viktigaste redskapet att rusta eleverna med för att klara av skolans alla ämnen och som förusätter god läsförståelse.

Denna studie visar att lärarens inverkan på val av läromedel är mycket stor. Valet påverkar nog oftast eleverna på ett positivt sätt då de kan anpassas efter eleverna men en lärare som inte anpassar läromedel efter elever kan ha en negativ inverkan på

läsundervisningen. Det kräver tid, planering och kunskap att som lärare hitta ”sitt” läromedel.

Lärare grundar sitt val av läromedel utifrån tillgång, erfarenhet och elevernas förmågor. Läromedlen ger möjlighet till att variera sitt arbetssätt och anpassa dem utifrån en eller flera elever. Lärarna ser inga direkta hinder med läromedel utan använder sig av dem som de tycker om och passar målen och eleverna. De är inte påtvingade några läromedel utan valet är fritt.

Lärarna i denna studie använder läromedlen på olika sätt. T.ex. läseboken används oftast i helklass och även skönlitterära böcker läses för hela klassen. De skönlitterära böckerna används främst för att skapa läslust, nyfikenhet och läsförståelse. Andra böcker tränar strategier som t.ex. stavning eller ordkunskap medans läseboken är metodiskt uppbyggd för att träna just läsning.

Lärarens roll är mycket viktig vid läsinläring och vid val av läromedel för att ge den enskilda eleven de bästa förutsättningarna för sin utveckling. Frost (2002) menar att en god lärare inte är låst i en metod, eller ett läromedel, utan anpassar sig utifrån situationen och förutsättningarna. Kanske har därför inte läromedlet ensamt så stor betydelse utan det är läraren som genom sitt kunnande ger eleven läsuveckling och läsförståelse genom sin förmåga att se eleven. Men det är inte heller enbart läromedlet eller läraren som är avgörande för läsutveckling utan faktorer som elevens humör, delaktighet, inställning samt var och hur läsningen sker är också viktig. Eleven blir aktiv när den har förståelse för ord och ord som skapar sammanhang. Elevens förmåga att lyssna, skriva och tala är också omständigheter som kan gynna läsutvecklingen. Studien visar också att lärarnas erfarenhet är viktig vid val av läromedel vid läsinläring och lärarens förmåga att stimulera eleverna utifrån var de befinner sig i sin läsning. Lärare använder olika läsläror eftersom lärare arbetar på olika sätt och utifrån olika elever. Om de hade haft samma läromedel vid läsinläring kan man fundera över hur det hade påverkat elevernas förmåga att utvecklas till goda läsare. Då hade kanske lärarens profession och pedagogiska förmåga fått än större betydelse eller så hade kanske alla utvecklats till bra läsare på grund av ett bra läromedel.

8.3 Fortsatt forskning

PISA (2012) och PIRLS (2011) visar att svenska elevers läsförståelse sjunker. Kan det bero på att lärare följer en läromedelsserie eller på att de inte gör det? Saknar lärare tid

och kunskap att själva planera detta? Har avkodningen fått för stor betydelse och bör lärare arbeta på ett mer kognitivt sätt med läsinläringen? Hur är resultaten på de nationella proven i svenska i årskurs 3 om man jämför de läromedel som olika klasser har använt sig av? Dessa frågor vore intressanta att forska vidare om.

Referenser

- Chambers, Aidan (1995). *Böcker omkring oss – Om läsmiljö* Norstedts Förlag AB
- Elbro, Carsten (2004) *Läsning och läsundervisning* Stockholm: Liber AB
- Fridolfsson, Inger (2008) *Grunderna i läs- och skrivinlärning* Lund, Studentlitteratur
- Frost, Jörgen (2002) *Läsundervisning Praktik och teorier* Stockholm: Bokförlaget Natur och Kultur
- Gough, P , Tunmer, W. (1986) decoding, reading and reading disability. *Remedial and special education*, 7-10.
- Hedström, Hasse (2009) *L som i Läsa, M som i Metod* Stockholm: Lärarförbundets förlag
- Liberg, Caroline (2006). *Hur barn lär sig läsa och skriva* Lund: Studentlitteratur
- Längsjö, Eva och Nilsson, Ingegärd (2005). *Att möta och erövra skriftspråket* Lund: Studentlitteratur
- Melin, . Ann-Charlotte (1992) *Ett folk börjar skolan Folkskolan 150 år 1842-1992* Red: Gunnar Richardsson, Uddevalla: Bohusläningens Boktryckeri AB
- Patel, Rune och Davidsson, Bo (2003). *Forskningsmetodikens grunder Att planera, genomföra och rapportera en undersökning* Lund: Studentlitteratur
- Settergren, Per (2003). *Bättre skola Om kvalitet och kvalitetsutveckling i grundskolans arbetsmiljö och undervisning* Västerås: Ekelunds skolförordningen från 1971
- Skolverket *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*
- Taube, Karin (2007). *Barns tidiga läsning* Finland: Norstedts Akademiska Förlag
- Trageton (2005). *Att skriva sig till läsning – IKT i förskoleklass och skola* Stockholm: Liber AB
- Åkerblom, Hans (1988). *Läsinlärning från teori till praktik* Eskilstuna: Tuna Tryck

Elektroniska källor

Fakta om bibliotek 2012 utgivare: Svensk Biblioteksforening

<http://www.klys.se/remiss-en-hallbar-lararutbildning..htm> hämtat 2013-12-03

www.ne.se

skolverket <http://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning/didaktik/tema-laromedel/vad-ar-laromedel-1.181690> hämtat 2013-12-02

<http://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning/didaktik/tema-laromedel/hur-valjs-och-kvalitetssakras-laromedel-1.181769> 2013-12-02

<http://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning/didaktik/tema-laromedel/hur-kan-kunskap-fran-olika-forskningsomraden-forbatta-laromedel-1.181720> hämtat 2013-12-02

<http://svenskalaromedel.se/laerande/fakta,-foerstaelse-och-foermaagor.aspx> 2013-11-28, <http://svenskalaromedel.se/laeromedel.aspx> hämtat 2013-11-28

I enlighet med skolans värdegrund? 2006

PISA 2012

PIRLS 2011

<http://www.dn.se/kultur-noje/nu-vill-alla-fa-barn-att-lasa-bocker/> hämtat 2013-11-28

Vetenskapsrådet (2002) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning* Stockholm Vetenskapsrådet

http://www.cm.se/webbshop_vr/pdf/etikreglerhs.pdf hämtat 2015-01-19

Bilagor

Bilaga A Missivbrev

Hej!

Jag heter Victoria Torstensson och läser på lärarprogrammet vid Linnéuniversitetet. Jag håller på att skriva mitt examensarbete där jag vill ta reda på vad lärare i årskurs 1 grundar sitt val av läromedel för läsinlärning och vidare läsförståelse för att nå kunskapskraven för svenska i årskurs 3.

I mitt arbete kommer jag att göra en kvalitativ studie och intervjua 3 lärare som undervisar i årskurs 1. Ni kommer att få besvara frågor som jag spelar in och sedan använder i mitt arbete. Era svar kommer att behandlas konfidentiellt och man kommer inte att kunna identifiera vem som svarat vad. Om ni skulle ångra er har ni rätt att avbryta er medverkan. När uppsatsen är godkänd kommer den att publiceras på databasen DIVA.

Om ni har frågor gällande intervjun eller uppsatsen kan ni kontakta mig va222df@student.lnu.se eller min handledare Inger Hellgren inger.hellgren@lnu.se.

Med Vänliga Hälsningar Victoria Torstensson

Här med godkänner jag att mina svar i intervjun används i examensarbetet.

Ja   Nej

Underskrift

Namnförtydligande

Bilaga B Intervjuguide

Intervjuguide

Hur länge har du arbetat som lärare?

Hur planerar du läsundervisningen?

Hur påbörjar du arbetet med läsinläringen? Varför?

Hur motiverar du eleverna till att läsa?

Tycker du att du har tillräckligt med tid för läsinläring? Hur mycket tid anser du att du har?

Vilket/vilka läromedel arbetar du med? Egenproducerat? Nivågrupperat?

Varför har du valt läromedlet?

Hur använder du läromedlet?

Vilka för- och nackdelar anser du att läromedlet har?

Är det något ditt läromedel saknar? Kompenserar du det? I så fall hur?

Hur mycket styr läromedlet undervisningen? Varför? På vilket sätt?

Skulle du kunna tänka dig att arbeta utan ett läromedel? Motivera.

Vad tycker du är väsentligt om du får välja läromedel? Vad är det som styr?

